

Sluttrapport: Digital tilgjengeliggjøring av Krigsseilernes reiser¹

Tilskuddsmottaker: Stiftelsen Arkivet (ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter).

Startdato: Sommeren 2023.

Sluttdato: Mai 2025.

Tildelte midler fra Arkivverket: Arkivspira 2023.

Oppsummering av prosjektet

I årevis har Siri Lawson transkribert reisene til Nortraship-skipene fra andre verdenskrig opp på Warsailors.com. På Krigsseilerregisteret har ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter siden 2016 tilgjengeliggjort informasjon om norske krigsseilere og utenlandske krigsseilere på norske skip. Med prosjektet krigsseilernes reiser har vi migrert informasjonen om ca. 600 skip fra Warsailors.com og 34 skip fra Convoyweb.uk.org inn på Krigsseilerregisteret. Vi har også gått transkribert og strukturert informasjon om reisene til ca. 400 nye skip ved hjelp av KI og frivillige. Denne informasjonen er nå trygt lagret og strukturert i Krigsseilerregisterets database. Sammen med Oxidane har vi laget en visualisering som gjør at ca. 60 000 sjøfolk nå har fått sine reiser tilgjengeliggjort på internett i en kartløsning. NRK har også laget langlesningsartikler for å skape oppmerksomhet rundt prosjektet og vise informasjonen fram også fra et makroperspektiv.

Prosjektet har vært et samarbeid mellom ARKIVET freds- og menneskerettighetssenter, IT-selskapet Oxidane og NRK dokumentar og samfunn.

For å se resultatet trykk inn på fanen «reiser» på en krigsseiler som seilte i uteflåten i Krigsseilerregisteret og les NRKs langlesningsartikkel «[Krigsseilernes farefulle reiser](#)».

Mål

Formålet med prosjektet har vært å etablere *ny kunnskap* om hvor krigsseilerne reiste under andre verdenskrig og kunne *tilgjengeliggjøre* denne nye kunnskapen for et bredt publikum. Det har også vært ett mål å kunne *bevare* eksisterende data på nettsidene Warsailors.com og Convoyweb.org.uk ved å samle disse i en database hos Krigsseilerregisteret.

Gjennomføring

Allerede våren 2023 ble det gjennomført et forprosjekt sammen med IT-selskapet Knowit. Dette for å undersøke om ideene til prosjektet var realistiske å gjennomføre. Konklusjonen av forprosjektet var at prosjektet i aller høyeste grad var gjennomførbart og interessant, men at vi ved ARKIVET ikke hadde de økonomiske midlene som var nødvendig tilgjengelig.

Etter forprosjektet så oppsto kontakten med NRK sommeren 2023. De viste interesse for å samarbeide om prosjektet, og tilbydde å gjøre store deler av arbeidet med å ta ned dataene fra

¹ Tidligere kalt Digital tilgjengeliggjøring av Krigsseilernes reiseruter. Ettersom dataene i prosjektet hovedsakelig gir informasjon om hvor skipene og sjøfolkene reiste fra og til, men ikke hvilken rute de hadde mellom destinasjonene så har tittelen på prosjektet endret seg til det mer presise: Digital tilgjengeliggjøring av Krigsseilernes reiser.

Warsailors.com, og kna disse om til et format som kunne lastes opp på Krigsseilerregisteret. I tillegg ønsket de å presentere resultatene på nrk.no. Vi satte derfor i gang med arbeidet og fikk støtte fra dere i Arkivverket på midlene som trenges for å gjøre jobben som måtte gjennomføres på Krigsseilerregisteret.

Våren 2024 så bearbeidet vi informasjonen fra Warsailors og undersøkte hvilke av de ca. 1000 norske Nortraship-skipene som var godt dekket på Warsailors.com og hvilke som trengte supplerende informasjon fra andre kilder. Etter litt fram og tilbake endte vi opp med å gjøre to gjennomganger av skip som hadde lite informasjon publisert på Warsailors.com. Dette har vært et nybrottsarbeid hvor enn har hentet ned de tilgjengelige fotografiene av Nortraships posisjonslister (RA-S-2164) på Warsailors.com og gjennomgått disse i sin helhet på ca. 400 skip.

Metoden brukt i dette arbeidet har vært delt i fem faser:

1. Det er anvendt kunstig intelligens (KI) for å lage OCR-skann av de eldre bildene fra Warsailors
2. KI har transkribert OCR-versjonen av bildene inn i Excel.
3. Frivillige bidragsytere har kvalitetssikret informasjonen transkribert av KI i Excel. Dette har vært helt nødvendig da transkriberingen KI har utført inneholder mange feil.
4. Historikere ansatt ved ARKIVET har kvalitetssikret jobbet de frivillige har utført i Excel og formatert innholdet slik at det kommer i ønsket form.
5. Excel-filene har blitt formatert til CSV-filer og blitt vasket slik at de er lesbare for databasen til Krigsseilerregisteret.

Som del av dette arbeidet har også prosjektleder vært på et ukes langt opphold ved Riksarkivet i Oslo for å undersøke Nortraships posisjonslister i fysisk format, samt skipsdagbøker på utvalgte skip.

Oxidane har også vært en sentral samarbeidspartner i prosjektet. Dette er IT-selskapet som jobber med drift og utvikling av Krigsseilerregisteret.no. Databasen på Krigsseilerregisteret har blitt bygget opp ved manuell transkribering av arkivkilder. Dette prosjektet krevde at de utviklet en løsning for at vi kunne laste opp filer med informasjon som enten hadde blitt skrapet ned fra Warsailors eller laget ved metoden beskrevet over. I tillegg har de laget en løsning som gjør at vi på ARKIVET kan redigere og supplere informasjonen som lastes opp. De har også laget en løsning for visning av krigsseilernes reiser på Krigsseilerregisteret.no. Det er Oxidane som har fått betalt midlene fra Arkivspira, i tillegg til at vi har måttet legge betydelige egne midler på bordet.

I mai 2025 var alt endelig klart til publisering både på Krigsseilerregisteret og NRK.

Erfaringer og læringsutbytte

Den viktigste lærdommen fra prosjektet er nok at digital tilgjengeliggjøring og visualisering av informasjon fra kildemateriale ikke kun er en nøytral teknisk prosess, men en prosess det har betydning av historikere slev har en innsikt i. Det er liten tvil om at IT-løsningen vi utviklet fra bunn av med NRK og Oxidane la føringer for hvordan materialet igjen blir presentert og tolket hos leserne og brukerne av NRK og Krigsseilerregisteret. Derfor har det også vært viktig å tenke gjennom hvordan teknologien som brukes påvirker resultatet for å sikre at innholdet blir så historisk korrekt som mulig. Prosjektet viser også at vi har spart store mengder transkripsjonsarbeidet ved å automatisere deler av prosessen, både når det gjelder skipene som vi har gått igjennom selv og de som er hentet ned fra Warsailors og Convoyweb. En annen viktig

lærdom er at IT-konsulentenes estimer på tid og pris er høyst usikre. Prosjektet har også synliggjort viktigheten av det digitale personregisteret Krigsseilerregisteret for å bevare transkribert informasjon i en strukturert database. NRK var ikke interessert i å sitte igjen med et redigeringsansvar overfor informasjonen som publiseres lik slik for eksempel VG sitter igjen med i dag på VG, Våre falne.

Oppsummering av resultater og gevinster

Resultatet av prosjektet er at vi nå kan vise fram reisene til rundt 60 000 sjøfolk som seilte for de allierte på norske skip under andre verdenskrig på Krigsseilerregisteret.no og Nrk.no. På Krigsseilerregisteret vises reisene på sjøfolkenes individuelle personprofil. Samtidig har NRK publisert en artikkel med over 150 000 lesere, som gjennom Trygve Laheims historie bruker informasjonen prosjektet har satt sammen til å fortelle historien fra et makroperspektiv.

Prosjektet har sikret at informasjonen tilgjengelig på Warsailors.com, en nettside styrt på privat initiativ, nå er sikret og bevart for framtiden i en strukturert database tilknyttet en institusjon. Dette gjør at enorme antall timer med transkriberingsarbeid, som potensielt kunne fått tapt for framtidige generasjoner, nå er bedre sikret.

Vi har også lagt til rette for å kunne utvide prosjektet inn i framtiden. Den klart beste kilden til hvor Nortraship-skipene seilte under andre verdenskrig er skipenes dekksgangbøker. Nortraships posisjonslister, Warsailors.com og Convoyweb.uk.org er ikke komplett og inneholder mangler. Derfor vil det, hvis skipsdagbøkene en gang i framtiden digitaliseres, være mulig å supplere inn informasjon fra denne kilden og ytterligere styrke databasen. Det finnes også diverse andre kilder som kan være relevante her.